

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

*Can a
Woman be
President?*

Rabbi Yona Reiss

י"ט חשוון תשע"ג • November 5, 2012

(1 דברים (יז:טו)

שום תשים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְנֶךָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אַחֶיךָ תָּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אַחֶיךָ הוּא:

(2 ספרי דברים פיסקא קנז ד"ה (טו) שום

(טו) שום תשים, מת מנה אחר תחתיו. מלך, ולא מלכה.

(3 רמב"ם הלכות מלכים פרק א הלכה ה

אין מעמידין אשה במלכות שנאמר עליך מלך ולא מלכה, וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש.

(4 ספר החינוך מצוה תצו-תצח

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה שאין מעמידין מלך בישראל בתחלה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבנו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינה אותם שמואל הרמתי ובית דינו. ומה שאמרו [ספרי כאן] שאין מעמידין אשה במלכות, שנאמר מלך ולא מלכה. וכשמעמידין המלך היו מושחין אותו בשמן המשחה, . . . מצוה תצח שלא למנות מלך על ישראל כי אם מבני ישראל שנמנעו מלהקים עלינו מלך איש שלא יהיה מזרע ישראל ואפילו יהיה גר צדק, ועל זה נאמר [דברים י"ז, ט"ו], לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, ואמרו זכרונם לברכה בספרי [כאן] לא תוכל לתת עליך איש נכרי, זו מצות לא תעשה. וכמו כן שאר המינויים אין ראוי שנמנה עלינו בדבר מהדברים לא מינוי תורה ולא מינוי מלכות איש שיהיה מקהל גרים עד שתהא אמו מישראל מדכתיב שום תשים וגו', ודקדקו זכרונם לברכה [קידושין ע"ו ע"ב] כל שימות שאתה משים עליך לא יהיו אלא מקרב אחיך.

(5 שו"ת אגרות משה יורה דעה ח"ב סימן מד

... אבל יש לדון בזה מצד אחר, דהנה הרמב"ם בפ"א ממלכים ה"ה כתב וכן כל משימות שבישראל אין ממנים בהם אלא איש, ואף שלא ידוע לי בעניי מקום לדבריו דבספרי שציין הכ"מ והרדב"ז ומ"ע לא הוזכר אלא מלך ולא מלכה אבל דין כל משימות שלא יהיו נשים לא הוזכר שם, וצריך לומר דהוא סברת עצמו כמו שדרשין לכל משימות שלא יהיו אלא מקרב אחיך ביבמות דף מ"ה, דרשין נמי כל הדינים שבפרשה שנאמר על מלך גם לכל משימות שהוא גם לזה שנאמר בספרי מלך ולא מלכה שה"ה לכל משימות שלא ממנים אשה. והשגחה על כשרות מסתבר שהוא מינוי וראיה לזה מקידושין דף ע"ו שאיתא במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מינייהו ופרש"י ממונה על המדות, והוא ממש כמו השגחה על הכשרות דמה לנו כשרות המשקלות והמדות לכשרות איסורי מאכלות, והטעם הוא שהחלוק בין להחשיבו לפועל ובין להחשיבו לממונה שהוא שררה אינו מצד חשיבות המלאכה, אלא דאם נשכר לעשות רצון המשכירו הוא פועל אף שהיא מלאכה חשובה ואם נשכר לעשות נגד רצון בעה"ב כהשגחה על המשקלות ומדות שבעה"ב היה אפשר רוצה שיכשיר לו גם משקל ומדה החסרים והוא ממונה לפוסלם וליקחם מבעה"ב הוא שררה על בעה"ב שבעה"ב מחוייב לעשות כמו שהמשגיח אומר. . . אבל משמע לי שלא כו"ע סברי כן דהחינוך כתב דין ולא אשה רק במלך ולא מלכה ובדין ירושה נקט שגם בכל מינויים אלמא דדין ולא אשה אינו בשאר משימות והטעם דמקרב אחיך קאי על כל משימות שהוא מרבויה דתשים כמו שקאי על מלך כדמשמע מפרש"י אבל דרשא ולא מלכה שנאמר רק במלך מנא להו שיהיה גם בכל משימות כן. . . ולכן לצורך גדול בשביל חיות האלמנה ובניה היתומים יש לסמוך על החולקים על הרמב"ם ולמנותה תחת בעלה להשגחה. . . אבל נראה שלמה שבארתי שזה שהשגחה נחשב מינוי הוא משום דעבודתו הוא נגד רצון בעה"ב יש עצה לקיים גם שיטת הרמב"ם. שהיא תהיה שכורה מהרב שרק הרב יהיה בעלים שלה ובעה"ב ישלם השכר עבור ההשגחה להרב, שאז אין לה דין שררה ומינוי שלהרב צריכה לשמוע לעשות כפי שיאמר לה איך להשגיח...

(6 שו"ת אגרות משה יורה דעה ח"ב סימן מה

...הנה מש"כ כתר"ה שמצד תשובתי בזה שהקשתי על הרמב"ם שפוסל נשים אף לכל משימות שלא ידוע לי בעניי מקור לדבריו, וגם שמשמע לי שלא כו"ע סברי כן יוצא מכשול שימנו נשים לפרעזדענט במדינת

ישראל, אין אנו אחראין להנהגת המלכות דשם שהיא בעוה"ר אצל כופרים ומומרים ואין מתחשבים עם דעותינו כלום ואף אם כו"ע יסברו כהרמב"ם וגם היה מפורש בגמ' ואף בתורה שבכתב לא היו מתחשבים מזה כמו שלא מתחשבים עם כל איסורי התורה החמורים ביותר והמפורשים בגמ' ובקראי וממילא אין שום מכשול מזה. ולשמא ימנו אשה להבתי כנסיות שבמדינתנו אמעריקא נמי לא שייך שיוצא מזה מכשול, דהבתי כנסיות והמוסדות שמתנהגים ע"פ דרך התורה לא יעשו בלא הוראת רב מובהק וממילא סגי לזה גם שיטת הרמב"ם שלא למנות אשה, ולא לו שסרו מדרך התורה הרי גם אם הוא איסור ברור ומפורש שבתורה לא ישגיתו ע"ז ואין אנו אחראין עליהם. וממילא נמצא שליכא שום מכשול ח"ו מברור ההלכה שכתבתי שלא כו"ע מודו להרמב"ם וטעות הוא ביד אלו שערערו לומר שהוא מכשול.

ובכלל הרי מינוי כופרים ורשעים ודאי אינו כדין התורה כמפורש ברמב"ם פ"א ממלכים ה"ז וכל מי שאין בו יראת שמים אע"פ שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל ואף דוד לא זכה אלא לכשרים עי"ש וכ"ש שכופרים ורשעים אין ממנים לשום מינוי ובוזה כו"ע מודו ומפורש זה גם בחינוך במצוה תצ"ז תצ"ח ואין שייך לחלוק ע"ז דעיקר תכלית מינוי מלך הוא רק לחזוק התורה והמצוות כדאיתא בספ"ד ממלכים וכן כל המינויין בישראל, ודין זה חמור ממינוי אשה כשרה דבאשה מסתפק המנ"ח שמא ע"י ירושה אפשר גם מלכה עי"ש ובמינוי כופרים ורשעים ומי שאין בו יראת שמים אף כשליכא בן אחר אין ממנין אותו לא למלך ולא לכל מינויין וליכא שום ספק בזה. וזה אין מחזיקין אותן המערערים למכשול ומה שמבררין הדין דאשה כשרה חושבין למכשול וברור שאם יזדמן באיזה מקום שרוצים למנות לאיזה מינוי רק או איש שהוא כופר ובעל עברות או אשה כשרה וא"א לפעול שלא ימנו שום אחד מהן אלא איש כשר, שודאי צריך לסייע שימנו את האשה הכשרה ולא את האיש הכופר והרשע. ולכן רק דבר הבל הם ולא מיראת שמים דברו זה ופלא על כתר"ה שחשש לדבריהם ובא מחמת זה בהדפסת דבריו לשם שמים להסיר מכשול ואין בזה אף נדנוד של מכשול ובשביל זה לא היה לו להוציא אף פרוטה אחת.

7) מנחת חינוך (מצוה תצז)

...ומבואר בר"מ כאן פ"א הל' ה' ובהרב המחבר דאין מעמידין אשה במלכות שנאמר מלך ולא מלכה וכו. ואפשר לומר דוקא בתחלת המינוי, אבל בירושה אם הניח בת אפשר דאף הבת יורשת המלוכה ... ואפשר כיון דילפינן בספרי כאן הירושה מהא דכתיב הוא ובניו וגו., אפשר דבניו ולא בנותיו, ואינם יורשים כלל המינוי שלו רק זכרים...

8) תוספות מסכת בבא קמא דף טו עמוד א

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש - תימה הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים לדון דכן דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק בא סימן (גדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדאמרין בהחובל (לקמן דף פח:.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דההיא דפרק בא סימן (גדה ד' מט:) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראייה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכניה...

9) שיעורי הרב על ענייני שחיטה מליחה בשר וחלב ותערובת [עורך: ר' אליקים קניגסרג (תשס"ה)]

סימן א' (ב) – שחיטה כמינוי הקהל

ונראה להוסיף עוד טעם אמאי אין להניח לנשים לשחוט. . . ונראה דמאחר שנהגו ליטול קבלה מחכם כדי לשחוט, ממילא שוב לא חשיב השחיטה כמעשה איסור והיתר בעלמא שכל אחד ראוי לו, אלא הרי הוא כמינוי הקהל. ומהאי טעמא אין להניח לנשים לשחוט. . . ויש לומר דלעולם גר כשר למינוי. . . מה שאין כן אשה שאינה בכלל שום מינוי אפילו אם אין בו שררה על ישראל חבירו, ממילא הרי היא מופקעת אף ממינוי השחיטה.

10) מלכי בקדש ח"ב – רב מרדכי הרשנאון

אמנם נמצא מאמר אחד בספרי אשר נראה לכאורה כמו סותר
את כל בנינינו ושפתנו לזכות את הנשים בכחירה ובגמיה, והוא
זרשחם ז"ל שום תשום עליך מלך אשר יבחר ה' אליך בו, מלך
ולא מלכה (ספרי שופטים סי' פנ"ו), ועל זה סמך הרמב"ם ז"ל
בפרק א' מה' מלכים ה"ה וכתב שאין מעמידים אשה במלכות, ר"ל
שאשה אמורה להיות מלך, וכל שאמורה להיות מלך אמורה בכל
המשימות כמו שורשנו חז"ל על סמך אחר תשום עליך מלך כל
משימות שאתה משים לא יחיו אלא סמך אחר (יבמות ס"ח ע"ב),
וכמו בן בל משימות שאתה משים יחיו כמו מלך, ר"ל איש ולא אשה,
וכן סמך הרמב"ם ז"ל שם וכתב וכן כל משימות שבישראל אין
ממנים בהם אלא איש, ואין פלא אשר חכמי ירושלים לא הביטו אחרי
משה ולא פסקו כדבריו בידעם כי לא אמר הרמב"ם ז"ל שפי עצמו

זאינם נענים, ליצא למלחמה כזאת צריכים לעיין היטב ולהתבונן
בסופו ראש בחלכה, אולי יש מי שחושב אחרת מהרמב"ם ז"ל, ואם
שחרטב"ם ז"ל הוא יקר מאד בעינינו בכל זאת הרבה דברים בולבל
אין אנו מופלים בסודו, ולהתבונן ג"כ על סקור שטתו כשקול הרעת
אולי אין הכתה כלל בדברי חז"ל כמו שהיא חשב, ואין הפירש כסד
שחוא פירשם, ואין הקיסור כמו שהוא קשרם, וכבר בארנו
בהספדים הקודמים הודעת התוס' וכן דעת רבנן בבבלי שאשה
יכולה להיות דינה, א"כ לא מקורס הדרשה של יבמות בכל משימות
שאתה משים עם הדרשה של הספרי של מלך ולא מלכה, והדבר
פשוט שחדבר הנלמד פן לשון שיטה אנו דורשים כל משימות ולא
תוכל לתת עליך איש נכרי שהנתינה סענין שיטה היא אנו דורשים
כל משימות, אבל הדבר הנלמד שלשון מלך שדורשין מלך ולא
מלכה אין לו ענין עם משימות כלל, והנה דוקא במלכות שלא
סדבר כלל מאיבור פה רק במצות בגית מלך שחוא מצות קשה שום
תשים עליך מלך כאשר בארנו פרטי מצוה זאת בחלק א', ועכ"פ
לדעת ר' יהודה שחוא בתם ספרא ודאי מצוה היא שאמר על שלש
מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ (סנהדרין ד' כ' ע"ב), ועל מצוה
זו אמר מלך ולא מלכה שאין לנו מצוה בגמית מלכה, ואין ענין פה
כלל לקשור הדרשה של כל משימות, והסתכונן בספרי פנימה יראה
שככלל אחיה כיון שז"ל הספרי שום תשים עליך מלך אשר יבחר
ה' אליך בו את מלכה אחר תחתיו (ר"ל משימות חרבה), מלך ולא
מלכה, ר"ל אם מתה המלכה אין אנו מתייכים להעמיד לו אשה
אחרת להיות מלכה או אם אין לו אשה לא מתייכים להשיאו אשה
שהמצוה היא רק במלך ולא במלכה, ויש יסוד לפירוש האמתי
חזה בדקדוק הלשון שאין שם מלכה בכל התנ"ך לאשה המלכה
רק חוא שם לאשת המלך, ושתי המלכה נגם אחרת המלכה לא
מלכו בארץ כלל, ורק ספני שבעלן מלך הן נקראות מלכה כמו איש
ואשה, אבל אשה המלכה נקראת בעברית, „מולכת" לא „מלכה"
ועתליה „מולכת" בארץ (ס"ב י"א ג' דה"ב כ"ב י"ב), ואחורו
„המלכה" ילדה (דה"א ו' י"ח), ולו הפעו לומר שלא נמלך אשה
עלינו היו כותבים מלך ולא מלכה, אבל מלך ולא מלכה פירשו

11) ספר המאור – רב אלעזר מאיר בן אלחנן פרייל

מצוה תצ"ז כתב שאין ספקירין אשה לסיכות שנאמר כי"ך ולא מלכה. (והריב הירשקנזאן שם צד 193 רצה לחדש כי אשה הסולכת נקראת בעברית "סולכת" היא "סלכת", ועתליה סולכת בארץ (סי"ב י"א ג' דהיי"ב כ"ב י"ב) ואחותו הסולכת ילדת (דהיי"א ז' י"ח), אבל סלך ולא סלכה שירושו שאין לנו מצוה שנתן להסלך אשת... חנה אם גם אמת היא שאין שם מלכה בתניך לאשה הסולכת, אבל זה וראי שכש"ם וסדרשים נקראת סלכת, והרדשה יכולה להיות סלך ולא סולכת אלא שבחז"ל נקראת סלכה האשת הסולכת ועל כן דרשו סלך ולא סלכה, ופירושו כמסמקו וכמו שהבינו חרסבי"ם, תרשבי"א, הר"ן ובעל החינוך ויתר הפוסקים. אולם באמת אין הנחתו נכונה, כי גם בתניך נקראת האשה הסולכת "סלכת" וראיה מסליכות א"י ודהיי"ב ב' ט', וסלכת שבא, ולא וסולכת שבא, אלא ש"סולכת" ר"ה סקצמה לא שהסליכות, כמו ש"סולך" חכונה סקצמו. עיין סג"ה י"א, אבל כמו שאין האיש נקרא סלך רק סלך כמו כן אין האשה נקראת סולכת רק סלכת אם הסליכות, אלא שאסור להסליכה משום סלך ולא סלכת, דחסוני אסור, וע"כ היא "סולכת" בעצמה). והרשבי"א בר"פ שכותב הקדמה אחר שהוכיח סתירות שבי

12) שארית ישראל חו"מ סי' ד' – רב ישראל זאב מינצברג

בזה אומר עליו שזה דקדוק עניות. ואיני מתפאר במה שאין בי מעולם לא למדתי חכמת הדקדוק אבל זה ידוע אפילו למתחילים, כי מלך ומלכה הוא שם התואר, וכשיבוא בלשון טעל או סמוך ישתנה הנקוד ואות הא יתחלף בתיו בסופו כמו לפני סלך מלך לכניי, המלך המלוך עלינו. כמו"כ המלכה כשבא ע"ש הפעולה נכתב מולכת ועתלי מולכת וכשהיא סמוכה לתיבה שלאחרית נשתנה מה' לתיו בסוף כמו ומלכת שבא, ושגה בדבר פשוט כזה בכללי הדקדוק, מפני גסות הרוח שבו לחלוק על רבינו משה וכל הראשונים במי' דברי הספרי וסימן לגסות הרוח עניות ותורה. ואם באנו לדרוש סמוכין ולחבר עני הודשות בספרי יחד כבר כתב יד"י דהיי"ב הרי"ם סיקאצינסקי בחיבורו

13) הלכה יומית ע"פ רב עובדיה יוסף

ומכלל הדברים גלמד, לענין מינוי אשה כראש ממשלה, שאם היא נוהגת בישרות וכשרות, ומועילה לחיזוק חומות הדת יותר מאיזה איש שמציג מועמדתו, אז בודאי עלינו להעדיף את בחירתה של האשה. וממוצא הדברים יוצא ברור, שאסור בהחלט לתמוך בשום מפלגה שמציגה אינם אנשים יראי שמים, ואדרבא, חובה לבחור לטובת נציגים שמגדילים כחה של תורה. ואם בכל המפלגות יושבים אנשים שאינם כשרים, אזי יש להעדיף את אותם המטיבים יותר עם הדת. והכל כתורה יעשה.

14) שלמי חובה סי' מז

הועד, ולפעמים עפ"י הצבעת רוב חברי הקהלה. בודאי חשיב בנדר מיטפל בהו ע"ד המאירי, שהוא אינו יחיד, גם המשימות שמוטלות עליו הן במילי דמתא, ואדרבה אסור עליו להתערב במילי דשמיא. ולעתים קרובות מי שנתמנה למשרה זו הוא מפני שאין אחר שמתאים למשרה או שרוצה לקחת את המשרה על שמו, והוא כמי שאין אחר. [ואם הן גר מתמצא יותר מאחרים, הרי צריכים למנותו, וגם מצאתי לפעמים שהמתמנה לנשיא מטפל הרכה בצרכי הקהילה וכלי פעולותיו ישנים בעיות וחוסר מנהיגות. אבל אין זה תמיד המצב]. גם עצם המינוי הוא זמני ואינה משרה קבועה, רק לשנה ושנתיים, וביד הקהל להעבירו. ועל כן לא דמי כלל למינוי דשררה דאיתא בחז"ל.

בהיום ישנם הרבה גרים שנתגיירו כדת וכהלכה ששומרים תומ"צ והם חברים פעילים בקהלותיהם, ויש שנתמנו ג"כ לנשיא בית הכנסת אם יש להתסייג מזה ולא למנותם, כי אולי נחשב לשררה.

ונחזי אנן, מה טיבו של נשיא בית כנסת בזמננו. הנה ברוב קהלות כפי שידוע לי, השררה איננה מה שאסרו חז"ל, כי אין לו שום כח כפ"י לעשות כפי רצונו, ולכוף לחברי הקהלה לסור למשמעתו, הכחות שלו מאד מוגבלים, וא"א לו להחליט בלי הסכמת יתר חברי

15) שו"ת שאלת אהרן סי' י

הנה, כלפני חודש ימים דברנו ובתוך שיחתנו כב' התפאר איך שהשפיע על אחד וגם קירב אותו עד שהוא נעשה גר צדק ממש לאחר שכבר התגייר ע"י הקאנסטרוואטיון ולא עוד, אלא שגם איזה ק"ק מצאה לנכון למנותו לנשיא של קהילה זו. והנה, כששמעתי דבריו תיכף ומיד השבתי שבטח דבריו נאמרו מתוך חוסר ידיעה במה שכתוב בספרי הראשונים וגדולי הפוסקים בהאי ענינא והבטחתי לכב' שבקרוב אשלח אליו בירור דברים בנוגע הנ"ל כדי להודיעו למה אין לעשות מינוי זה. לכן, התפנתי היום למלאות הבטחה זו בקצירת אומר ואבוא נא הגורנא ואלקוט בשבולים ואציע דעתם בסדר נכון ובדרך צלולה עם קצת נופך משלי.

לא הוי הנשיא וממילא קבלה לא הוי. כמו"כ אודיע שיש במינוי זה דין כפ"י ושררה משום שיש לו כח ורשות להוציא לפועל איזה החלטות בלי להתיעץ עם ההנהלה או בחברי הקהילה.

היוצא לנו מכל הנ"ל שאסור ע"פ דין תורה למנות גר להיות נשיא של המהילה

16) שו"ת שרידי אש חלק א סימן קלט

ידידי היקר הרב הג' חו"ב סוע"ה וכו' מהר"י אפפעל נ"י שמחתי במכתבו ומפאת אי - בריאות בשבועות האחרונים אחרתי בתשובתי. ע"ד שאלתו בבחירת נשים. הג"ר ד"צ הופמן ז"ל התיר את [עמוד תנ] הבחירה האקטיבית ואסר את הבחירה הפאסיבית. אולם רבני א"י וכן בעל ח"ח ז"ל והגר"ח ז"ל ועוד, אסרו גם הבחירה האקטיבית, והרב הראשי עוזיאל בספרו משפטי עוזיאל מתיר את הבחירה לבחור ולהבחר גם יחד, ולמה לי לתקוע א"ע במקום מחלוקת של האוסרים ומתירים, נניח הדבר לזמן שיבוא ויכריע. להאוסרים יש טעם מוסרי, שזהו נגד הצניעות שאשה תעסוק בענייני ציבור וקהל, גם מביאים ראי' מספרי שופטים, קנ"ז: "מלך, ולא מלכה", וכן מברכות מ"ה, א: נשים

ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם, שאין חברתם נאה. וכן במגילה כ"ג, א: אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור, עי"ש. ויש לדחות ולפלפל, אבל אין תועלת בפלפול כי יש בזה טעמים יותר עמוקים.

17) שו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סימן מד

ואם עדיין הלב מהסס בדבר, ובאמת שכך צריך להיות ולא לדחות הספרי ופסק הרמב"ם בהוכחות ודיוקים כל שלא מצאנו מפורש נגד דעתם, בכל זאת יש מקום להכשיר בחירתם מטעם אחר, והוא: שלא נאמרה הלכה זאת אלא במנוי הנעשה ע"י סנהדרין, אבל בשאלתנו אין כאן מנוי אלא קבלה, שעל ידי הבחירות מכריע רוב הקהל את דעתו הסכמתו ואמונו לאותם הנבחרים, שהם יהיו באי כחו לפקח על כל עניניהם הצבוריים, ועל זה אפילו הרמב"ם מודה שאין כאן שום שמץ של אסור, וכן מצאנו להר"ן ז"ל (במס' שבועות ריש פ"ג) דכתב: והא דכתיב גבי דבורה - והיא שופטת את ישראל, לאו שופטת קאמר, אלא מנהגת, ואע"ג דאמרינן בספרי: שום תשים עליך מלך ולא מלכה, התם לא מנו אותה אלא היו נוהגין על פיה, ואי נמי שופטת ודנה היתה שהיו מקבלים אותה כדרך שאדם מקבל אחד מן הקרובים.